

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

Південно-українське відділення соціологічної асоціації України, м.Одеса

М А Т Е Р І А Л И

VIII Всеукраїнської наукової інтернет-конференції

“ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ”

(Одеса, 24-25 квітня 2020 року)

Одеса -2020

УДК: 37+316.61

О72 Освіта та соціалізація особистості // Матеріали VII Всеукраїнської інтернет-конференції (Одеса, 24-25 квітня 2020 р.) 56 с.

Рецензенти:

Плавич В.П. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри загально правових дисциплін і міжнародного права одеського національного університету імені І.І.Мечнікова

Халапсис О.В. - доктор філософських наук, професор кафедри філософії та політології Національної металургійної академії України

Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської інтернет-конференції «Освіта та соціалізація особистості» вміщує матеріали, які досліджують освіту XXI століття, інновації та перспективи розвитку; стан та проблеми реформування системи української освіти; філософію освіти перед викликами сучасності; молодь в освітньому просторі: механізми соціалізації та самореалізації; соціальну адаптацію особистості в умовах суспільних трансформацій; ціннісні орієнтири та культурні практики особистості в українському суспільстві та розглядаються девіації та суспільні рухи у соціальному просторі сучасної України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 10 від 28 травня 2020 року)

помилився, а тільки від способу, яким поклик “чують” – через те, що замість безпосереднього розуміння людиною самість утягує її в міркувальний монолог” [2, с. 273].

Надзвичайно близьким до екзистенційної парадигми совісті є екзистенційна парадигма пам'яті, що теж пов'язана з феноменом “відчуття”, й особливо є близькою до поняття духу. Екзистенціал пам'яті у своєму екзистенційному значенні пов'язує свідомість і час, минуле й майбутнє, і створює можливість новації, винаходу, оновлення, що й становить “Я”.

Екзистенційні парадигми совісті й пам'яті пов'язані з екзистенційною парадигмою любові. Цей екзистенціал, насамперед, означає духовне свято спілкування, взаємозв'язок між людьми, а також передбачає відповідальність, солідарність, дружбу, повагу. Тільки вони здатні опиратися відчаю й безнадії, а отже, смерті. Солідарність як коекзистенція, – це першопричина любові й дружби – тих людських форм існування, які надають життю істинного смислу. Совість, пам'ять, любов вимагають довіри. Розглянуті екзистенціали глибоко характеризують світ й утворюють коло “позитивних” екзистенціалів. Протилежні поняття є екзистенціалами, що стосуються світу безнадії, злості, зневіри, де владарюють технології перетворення людини на функцію. Такий світ – це “настанова на своєрідний табель, життєвий графік, деталі якого, звичайно, варіюються” [5, с. 74]. Цей світ, де людина – функція, людина – машина, людина – гвинтик, нівелює духовність.

Отже, концептуальний зміст екзистенціалізму свідчить, що це справді один із найбільш людиномірних, особистісно орієнтованих напрямів сучасної філософської думки, який прагне пояснити сутність людини в нерозривній єдності з усіма структурами її екзистенції. Вагомим є гуманістичний потенціал екзистенціалізму, який незалежно від свого релігійного чи атеїстичного контексту утверджує людину як самодостатню особистість.

Список використаних джерел

1. Сартр, Ж. –П. (1989). Экзистенциализм — это гуманизм // Сумерки богов. Москва: Политиздат, 1989.
2. Гайдеггер, М. (1997). Бытие и время. М.: Ad Marginem. 451 с.
3. Камю, А. (1990). Бунтующий человек. М.: Политиздат. 415 с.
4. Камю, А. (1990). Творчество и свобода. М.: Политиздат. 605 с.
5. Лосев, А. Ф. (1982). Знак. Символ. Миф. М.: Мысль. 956 с.
6. Марсель, Г. (1995). Трагическая мудрость философии. М.: Гуманит. лит. 215с.
7. Словник української мови. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
8. Тиллих, П. (1995). Кьеркегор как экзистенциальный мыслитель. Избранное: Теология культуры. М., С.461 – 471.

Кравченко Ганна Станіславівна – аспірантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Університету Ушинського

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СІМЕЙНО – ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН ПЕРІОДУ ПОСТМОДЕРНА

Перш ніж говорити про те, в чому полягає особливість соціальної адаптації особистості в контексті сімейно – шлюбних відносин періоду постмодерна, ми вважаємо за необхідне визначитися з базовими термінами даної теми.

Отже, розпочнемо з того, що таке є «особистість». Особистість – людський індивід в аспекті його соціальних якостей, що формуються у процесі історичних конкретних видів діяльності та суспільних відносин. Хоча природну основу особистості утворює її біологічні особливості, все ж певними факторами розвитку є не її природні якості, а якості соціально значущі – погляди, здібності, інтереси, моральні переконання, тощо. Особистість – це динамічна, відносно стійка цілісна система інтелектуальних, соціально – культурних та морально – вольових якостей людини, що проявляються в індивідуальних особливостях його

свідомості та діяльності. Особистість являє собою діалектичну єдність загального (соціально – типового), особливого (класового, національного и т.п.) та окремого (індивідуального). Для особистості характерні усвідомлення мотивів своєї поведінки, постійна робота свідомості та волі, що спрямована на самореалізацію, розкриття індивідуальних особливостей [1, с.289].

В свою чергу, термін «адаптація» означає процес пристосування системи до умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Адаптацією іноді називають й результат такого процесу – наявність у системі пристосування до деяких факторів середовища. Після виникнення вчення Дарвіна стало можливим тлумачення адаптації як виживання особин, які є найбільш пристосовані у ході боротьби за існування та природного відбору [1, с.13-14]. Таким чином, стає зрозумілим, що від самого початку термін «адаптація» застосовувався лише в біології. Але згодом даний термін почали застосовувати у соціальних, юридичних та технічних науках. Разом з тим, що стосується застосування цього слова в контексті суспільства та/або людини воно, все ж таки, має обмежене значення адже відображає пристосування до оточуючого середовища.

Термін «соціальна адаптація» широко використовується в першу чергу у соціології. Вітчизняний науковець Крисюк Ю.П. вважає, що «соціальна адаптація передбачає взаємодію особистості й соціального середовища у процесі їх суспільного функціонування. Процес соціальної адаптації не тотожний біологічному пристосуванню живого організму до середовища існування. Людина – носій свідомості – пише Крисюк Ю.П. – наділена здатністю не лише сприймати нові для неї вимоги власного соціального середовища, а й прогнозувати їх еволюцію. Просте пристосування змінюється на активне регулювання процесу взаємодії із середовищем. Соціологи підкреслюють, що соціальна адаптація – процес двосторонній: не лише особистість змінюється під впливом нового для себе середовища, а й середовище відчуває на собі вплив окремої особистості» [2, с.207].

Сучасні вчені вважають, що соціальна адаптація – це багаторівневий процес, що включає в себе психологічну адаптацію (на рівні індивідуальної взаємодії людей), культурну адаптацію (на рівні засвоєння норм і цінностей культури) і власне соціальну адаптацію (на рівні взаємодії особистості й соціальних інститутів) [3,с.263]. Спираючись на таке визначення соціальної адаптації, вітчизняний науковець Кошонько Г.А. пропонує застосовувати такий термін як «сімейна адаптація». Під даним терміном він розуміє: «процес адаптації людини до своєї сімейної ролі, установлення культурно – ціннісних відносин з іншими членами сім'ї й усім суспільством у цілому, його соціальними інститутами зокрема, а також створення позитивних умов, що сприяють розвитку особистості» [3,с.263].

Сім'я – це мікросередовище, в якому відбувається первинна соціалізація особистості. Саме родина від самого початку визначає моральні норми та ціннісні орієнтири, передає життєвий досвід та формує менталітет особистості. Протягом всього життя людина знаходиться у тісному зв'язку з родиною. Але спочатку вона проживає в батьківській родині, а потім створює свою власну сім'ю. Саме тому сім'я та сімейно – шлюбні відносини, що існують в ній є основним джерелом формування особистості.

На сім'ю, як соціальний інститут, постійно впливають різні соціально – економічні, політичні та багато інших факторів. Деякі з факторів порушують нормальну життєдіяльність родини. Таким чином виникає потреба соціальної адаптації сім'ї до нових зовнішніх умов існування. Однак зовнішні зміни тягнуть за собою внутрішні зміни в сімейно – шлюбних відносинах. Тому так само виникає потреба соціальної адаптації особистості до змін, що відбуваються в середині родини.

Ми вважаємо, що така потреба є особливо важливою в сучасний період постмодерна. Адже однією з характерних рис, притаманних постмодерну є відсутність чіткого поняття людських цінностей, вони є відносними, в тому числі й сімейні цінності. Люди періоду постмодерна орієнтовані на споживання товарів, послуг і навіть почуттів інших людей. Головною метою сучасної людини є створення якості свого життя, задоволення власних бажань, досягнення особистого успіху в кар'єрі чи якихось інших сферах життя.

Епоха постмодерна, її характерні риси вплинули та відобразилися на всіх сферах життєдіяльності суспільства. Безперечно, вони вплинули й на сімейно – шлюбні відносини, в

тому числі, та призвели до того, що сьогодні для сучасної молоді створення родини не є пріоритетним. Шлюб та сім'я в сучасному суспільстві вже не вважаються цінністю. Вони залишаються цінністю для певної категорії осіб, але не для всього нашого суспільства. На сьогоднішній день не так часто можна зустріти подружжя, в якому чоловік та дружина зосереджені на зміцненні сім'ї, на її повноцінному функціонуванні, які проявляють терплячість та розуміння один до одного та до своїх дітей. Навпаки, сьогодні ми можемо спостерігати протилежну картину, коли кожний з подружжя зосереджений на собі, на своєму власному розвитку як особистості та проявляє байдужість до почуттів і потреб один одного та навіть власних дітей. Сьогодні все частіше зустрічаються пари, коли чоловік та жінка знаходяться в шлюбі, але разом з тим вони є абсолютно самотні, кожен сам по собі.

На підставі вище викладеного, ми вважаємо, що соціальна адаптація особистості в сім'ї та в шлюбі періоду постмодерна має свої особливості та труднощі. В зв'язку з вище зазначеним, хочемо привернути увагу до наукових поглядів Харченка С.Я., який запропонував розподілити всі сім'ї за рівнями соціальної адаптації на високий, середній та низький рівні. Кожний з даних рівнів соціальної адаптації сім'ї відображає рівень прагнення членів родини на зміну життєвих обставин, на переформатування самої родини та кожного її члена окремо, показує потенціал для здійснення необхідних перетворень.

Окрім того, ми вважаємо, що особливості соціальної адаптації особистості в період постмодерну в деяких випадках призводять до соціальної дезадаптації особистості, коріння якої знаходиться в соціально – дезадаптованій сім'ї. Вітчизняний вчений Є.Р. Борінштейн в своїй роботі «Соціально – дезадаптована сім'я як об'єкт соціально – філософського дослідження» визначив поняття соціально – дезадаптованої сім'ї як соціального об'єднання, ґрунтованого на шлюбі або кровній спорідненості, пов'язане спільністю побуту, взаємною відповідальністю й характеризується процесом втрати соціально значимих якостей, що перешкоджають успішному пристосуванню до умов соціального середовища, що трансформуються [4, с. 22-28].

Необхідно розуміти, що соціально – дезадаптована сім'я не виконує повною мірою всіх своїх функцій в суспільстві. В першу чергу це стосується виховної функції. Дана обставина є значним недоліком, адже виховна функція, перш за все, сприяє успішній соціалізації особистості. Ми переконані, що це відбувається через те, що соціально – дезадаптована сім'я не в змозі забезпечити психологічний комфорт та емоційне благополуччя особистості. Разом з тим, на теперішній час суспільство як ніколи зацікавлене в тому, щоб сім'я та шлюб виконувала всі свої функції в повному обсязі, адже такі дії є основою благополуччя суспільства в цілому.

Таким чином, **ми дійшли висновку**, що процес соціальної адаптації особистості в період постмодерна складний та суперечливий.

Аналізуючи процес соціальної адаптації особистості в контексті сімейно – шлюбних відносин періоду постмодерна ми дійшли висновку про те, що протягом свого життя людині доводиться адаптуватися до свого найближчого оточення, в першу чергу до власної родини, та до суспільства в цілому.

Окрім цього, необхідно пам'ятати, що в процесі соціальної адаптації особистість змінюється і тим самим впливає на середовище. З іншого боку, весь час відбуваються зміни в суспільних відносинах, змінюється соціальне становище і такі дії так само впливають на особистість. Тобто весь час існує двостороння взаємодія особистості й середовища в процесі соціальної адаптації.

Список використаних джерел

1. Философский словарь/ [под ред. Фролова И.Т.]. 7-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Республика, 2001. 719с.
2. Крисюк Ю.П. Соціальна адаптація особистості як важлива передумова ресоціалізації колишніх засуджених/ Ю.П. Крисюк// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 25. – 2014р. – С.206 – 209.

3. Кошонько Г.А. Профілактика сімейної дезадаптації як аспект соціально – педагогічної діяльності// Електронний ресурс. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

4. Боринштейн Е.Р. /Социально – дезадаптированная семья как объект социально – философского исследования/ Е.Р. Боринштейн //Наукове пізнання: методологія та технологія. – 2011. – Випуск 1(26): Філософія. – С.22-28.

Лопуга Ореста Іванівна - кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ВІРТУАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК НОВИЙ РІВЕНЬ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ

Віртуальне середовище стає домінантом в соціальних перетвореннях та в розвитку сучасного суспільства, а також виступає як один із чинників впливу на соціалізацію особистості. Обмін інформацією в соціальних мережах підвищило вагу в соціальних організаціях, скорегувало співвідношення з іншими явищами суспільного прогресу і стало прерогативом в людському суспільстві. Інформація стала цінністю для успішної практичної діяльності і соціалізації особистості.

В умовах інформаційного суспільства пріоритетний для молоді процес соціалізації, спрямований на становлення індивідуальних якостей людини, є взаємопереходом від індивідуального до соціально-діалогового, що є основою формування в особистості високих духовних цінностей – безумовно, за їх присутності у її соціокультурному оточенні.

У маніфестованому масовою культурою віртуальному середовищі пласті протиставлення себе різноманітним соціокультурним деструкціям морально-духовного характеру по суті немає індивідуальної позиції. Між тим сама соціалізація молоді людини тільки тоді відзначається стабільним духовним зростанням, коли орієнтується на власний духовний світ з екстраполяцією його цінностей на духовні потреби суспільства. При цьому одним з головних постулатів культури постмодерну є наявність можливості соціалізації особистості через різноманіття культурних форм, що є соціокультурною основою вільного саморозвитку людини.

Віртуальна культура соціалізації ґрунтується на тому, що молоде покоління здатне адаптуватися до соціальних умов, які є сприятливими для подальшого розвитку суспільства, на основі постмодерних ціннісних установок у всіх сферах діяльності. Це досить продуктивна ідея, оскільки орієнтує молодь на ідеї процесуальності і продуктивності творчого процесу саморозвитку власних духовних сил. Однак загалом ця ідея знаходить мало відображення у вітчизняній реальності, тому що не супроводжується діяльністю щодо підтримки саморозвитку молодого покоління, здатного до аналізу цілей, ідеалів, цінностей як основи самостійної рефлексії та вироблення самостійного рішення щодо вирішення соціокультурних проблем.

У багатьох представників сучасної молоді сьогодні зруйнована сама смислова структура буття, а відтак і можливість формування дієвої самосвідомості. Тому ми маємо ситуацію, коли в нашій країні немає значного молодіжного прошарку, який би міг розвивати позитивні тенденції постмодерного культурного розвитку, маючи здатність до духовного самовизначення. Таким чином, напрашується висновок, що перспективи становлення високодуховної постмодерної культури в українському суспільстві пов'язані з формуванням такого соціокультурного типу особистості, який би був здатний до самоорганізації як у духовно-культурному, так і в соціально-конструктивному вимірі.

Одним із значних факторів постмодерну є Інтернет, який став культурною моделлю нашого суспільства. Він дав змогу самоудосконалюватися людині за допомогою спілкування (листування, пошук партнера, друга і т. д.), отримувати та передавати найрізноманітнішу